

משניות פסחים פרק ב' כל שעה דף ל: - לה.

משנה ג: (דף ל:) נְכַרֵּי שְׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֻמְצוֹ, דהיינו ישראל שנתן לנכרי חמץ למשכון עבור המעות שהלוה לו, בתנאי, שאם לא יפרע לו חובו, הנכרי יטול החמץ פרעון לחובו. **אַחַר הַפֶּסַח** אם לא פרע ישראל את חובו, החמץ שהולך לנכרי **מִתּוֹ בְּהִנָּאָה** אפילו לישראל. והטעם כיון שחמץ זה היה ממושכן אצל הגוי, למפרע נמצא כל זמן הפסח נחשב כחמצו של הגוי (עי' בהמשך להביאור), וחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה כנ"ל במשנה ב'. **וְיִשְׂרָאֵל שְׁהִלְוָה אֶת הַנְּכַרִּי עַל חֻמְצוֹ**, דהיינו להיפך, נכרי שנתן לישראל חמץ למשכון עבור המעות שהלוה לו, **אַחַר הַפֶּסַח אֲסוּר בְּהִנָּאָה**. דאמרי' כיון שהיה ממושכן אצל הישראל, נמצא למפרע כל הפסח החמץ היה נחשב כשלו, והו"ל כחמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה. [והברייתא בגמ' משמע להיפך ממשנתנו, ועי' בהערה איך הגמ' מיישבו.]^א

הרי מבואר בגמ' הא דאמרי', חמץ של ישראל שהיה ממושכן אצל הנכרי לפסח, לאחר הפסח מותר בהנאה, דאמרי' למפרע החמץ היתה ברשותו של נכרי כל זמן הפסח, בעינן לזה ג' תנאים. א) שהישראל נתן החמץ ברשותו של הנכרי בתורת משכון (לאפוקי שהיה רק משעבד לו את החמץ והשאירו אצלו). ב) שאמר לו הישראל

^א **וְדָל הַמְּלֹאכֶת שֶׁלֹּמָה** "בנכרי שהלוה את ישראל אחר הפסח **מותר אפי' באכילה** אלא אידי דנקט בסיפא אסור בהנאה נקט ברישא ולא דוקא וכדמפרש בגמ' אמתני' דלעיל וכדכתיבנא".

^ב **הַרְמַב"ם פ"ד מהל' חמ"מ הל' ה' השמיט דין של סיפא דמתני'**, דהיינו האופן שנתן הנכרי משכון חמץ לישראל. **וְדָל הַרְבַּ הַמְּגִיד שֶׁם** "רבינו לא כתב סוף המשנה ישראל שהלוה את העכו"ם על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה והטעם לפי שנראה שהוא פוסק כסתם מתני' דישראל מעכו"ם קונה משכון וכר"מ דאמר הכין בגמרא וכדין ישראל מישראל הלכך חייב באחריותו וכבר נתבאר (כאן לעיל בהלכה ג') שחמצו של עכו"ם ברשות ישראל וחייב ישראל באחריותו שחייב לבערו כנ"ל". דהיינו שאם כבר פסק הרמב"ם לעיל שישראל קונה משכון מהגוי, ממילא חייב לבערו. וכל היכא שחייב לבערו ולא ביערו אסור בהנאה כמבואר במשנה ב'. וממילא א"צ הרמב"ם להביאו כאן שהוא אסור בהנאה משום חמץ שעבר עליו הפסח.

^ג **בברייתא (הובא בדף לא.) מבואר** בציור של הרישא היכא שישראל נתן משכון חמץ להנכרי, לכר"ע הישראל עובר, ובכה"ג יהא אסור בהנאה אחר הפסח לכר"ע, ולכאו' דלא כמשנתנו. וסיפא דמתני' שהנכרי נתן משכון של חמץ להישראל, לת"ק אינו עובר וממילא מותר בהנאה, שלא כמשנתנו, ור"מ סבר ישראל עובר ואסור בהנאה (זזהו כמשנתנו). ותי' הגמ' אפי' היכא שהריינו החמץ אצל הנכרי, עדיין אינו ברשותו, דכר"ע מודה אין הנכרי קונה משכון של ישראל, רק אם הרהירנו אצלו וגם אמר "מעכשיו" בכה"ג הנכרי קונה למפרע ואינו עובר, לכן צריך לאוקים משנתנו שאמר לו ישראל להנכרי, אם לא אפרע לך, מעכשיו אתה קונה, "והיכא דמטא זמניה ולא פריעה, לא הוי מחוסר גוביינא, דברשותו של נכרי היה, אלתאי מלתא למפרע דמשעה שהריינו אצלו הוה דידיה" (לשון הרע"ב). משא"כ הברייתא איירי דלא אמר לו "מעכשיו", א"כ אפי' היכא שהריירו אצלו אין הגוי קונה. ממילא ברישא דמתני' הרי הוא מותר אבל בברייתא הרי הוא אסור.

דף ל: - לה.

פרק ב' כל שעה

משניות פסחים

"מעכשיו יהא שלך" אם לא אפרע לך בזמן שקבע לו. ועי' בהערה לשק"ט של הגמ' שהוא מקור לזה. ג) שכבר הגיע עכשיו זמן הפרעון ולא פרע ישראל את חובו.^ה

^ד **איתא בגמ' (סוף ל:): דפליגי בה רבא ואבוי**, "איתמר בעל חוב אבוי אמר למפרע הוא גובה, ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה". והקשה הגמ' (לא.) על רבא ממתני', דאי ס"ל מכאן ולהבא הוא גובה, איך תני במשנתנו "נכרי שהלוה את ישראל על חמצו מותר בהנאה", אי רק מכאן ולהבא הוא גובה, א"כ נמצא דכל הפסח היה ברשותו של ישראל, א"כ הו"ל כחמץ שע"ע הפסח שהוא אסור בהנאה? ות"י הגמ' "הכא במאי עסקינן שהרהינו אצלו", זהו תנאי א) שהבאנו, ובכה"ג אפי' רבא מודה דבעל חוב למפרע הוא גובה. ועכשיו קס"ד להגמ', כל היכא שהרהינו אצלו, אמרי' בע"ח קונה משכון, ולמפרע הוא גובה. אמנם הגמ' מוכיח (לא:): מברייתא, דכ"ע מודה ישראל שנתן לנכרי משכון אפי' היכא שהרהינו אצלו, אין הנכרי קונה אותה, ואחר הפסח אסור בהנאה, א"כ איך ת"י הגמ' דמשנתנו איירי בהרהינו אצלו, עדיין אין זה מפסיק? לכן ת"י הגמ' דמשנתנו איירי שהרהינו אצלו וגם א"ל "מעכשיו". א"כ אע"פ שאין הנכרי קונה משכון מישראל, היכא שהרהינו אצלו וגם א"ל מעכשיו, בכה"ג קם ליה חמץ ברשות נכרי.

וז"ל הרמב"ם פ"ד מהל' חמ"מ (הלכה ה) "ישראל שהרהין חמצו אצל העכו"ם אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו הרי זה ברשות העכו"ם ואותו החמץ מתר לאחר הפסח. והוא שיהיה אותו זמן שקבע לו קדם הפסח. ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאלו הוא פקדון אצל העכו"ם ואסור בהניה לאחר הפסח". הרמב"ם נקט הני ב' תנאים הנ"ל.

וז"ל המגיד משנה שם "ישראל שהרהין את חמצו וכו'. משנה פרק כל שעה (פסחים דף ל:): עכו"ם שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה ובגמרא (דף ל"א:): העמיד רבא כגון שהרהינו אצלו ואמר לו קנה מעכשיו וכן מבואר בהלכות והטעם שאנו צריכין מעכשיו לפי שעכו"ם מישראל אינו קונה משכון כדאיתא בגמ' ולפיכך אע"פ שהרהינו אצלו אי לא אמר מעכשיו לא קנה". והכל כמו שבאירנו לעיל.

^ה **זהו שיטת הרמב"ם פ"ד מהל' חמ"מ (הלכה ה) "ישראל שהרהין חמצו אצל העכו"ם אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו** הרי זה ברשות העכו"ם ואותו החמץ מתר לאחר הפסח. והוא שיהיה אותו זמן שקבע לו קדם הפסח. ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאלו הוא פקדון אצל העכו"ם ואסור בהניה לאחר הפסח".

וביאר המגיד משנה שם את דבריו, וז"ל וסובר רבינו דבעינן טפי שיהיה הגעת הזמן קודם הפסח הא לאו הכי אע"פ שכשעבר פסח ולא פדאו ישראל איגלי מילתא דלמפרע של עכו"ם היה, כיון שבפסח היה ביד ישראל לפדותו אמרינן הואיל ואי בעי לפדותו הרי הוא שלו השתא נמי אסור, וזהו דעת רבינו אפרים ז"ל". וכע"י סברא זו איתא בהר"ן (דף ט. ד"ה מתני'), שהקשה קשיא על מתני', "וא"ת כיון דבידו לפדותו אמאי לא חשוב כחמץ של ישראל? כדאמרינן גבי חלה דמגו דאי בעי מיתשל עלה כדדידיה דמיא לעבור עליה בבל יראה וכדאיתא פ' אלו עוברין" (דף מו:)? אבל הראב"ד פליג על זה, והקשה על הרמב"ם, דאי איירי שכבר הגיע זמן הפרעון קודם הפסח ולא פרע, בכה"ג אפילו לא אמר לו "מעכשיו" מותר, כיון שכבר קנה הגוי את החמץ קודם הפסח.

דף ל: - לה.

פרק ב' כל שעה

משניות פסחים

משנה: (דף לא:) (המשך משנה ג:) **חֲמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפְלֵת, קוּדֵם הַפֶּסַח, וְאִין בְּדַעְתּוֹ לִפְנוֹתוֹ הָרִי הוּא הַחֲמֵץ כְּמִבְעָרִי.** ואינו צריך לפקח הגל ולהוציא החמץ משם כדי לבערו. **רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר,** בא לפרש"י דברי הת"ק ואמר, באיזה מפולת אמר' שהוא כמבוער **כָּל שְׂאִין הַקֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו.** ושיערו חכמים בגובה ג' טפחים, אבל בפחות מכן צריך לבערו, שמה יריח הכלב ריח החמץ ויוציאו משם.

משנה ד: (דף לא:) **הַאוֹכֵל תְּרוּמַת חֲמֵץ בְּפֶסַח זָר שֶׁאֵכַל בַּפֶּסַח תְּרוּמָה שֶׁל כֶּהֵן וְהִיא חֲמֵץ בְּשׁוּגָג, אִם הָיָה שׁוֹגֵג, שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהוּא שֶׁל תְּרוּמָה, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ.** כדין תשלומי תרומה בשוגג. וביאר הגמ', אף שחמץ אינו שוה כלום בפסח, שהרי אסור בהנאה, מ"מ תשלומי שוגג אינו לפי דמים שגזל אלא לפי מדה". **בְּמִזִּיד, אֲבָל אִם אָכַל בְּמִזִּיד, שִׁידַע שֶׁהוּא תְּרוּמָה אִינוֹ אֵלֶּא כִּשְׂאֵר גִּזְלוֹ, וְלִכֵּן פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמִים** דתשלומי מזיד הוא לפי דמים, וחמץ בפסח הרי אינו שוה כלום, כיון שאסור בהנאה. **וּמִדְּמֵי עֲצִים.** התנא מיירי כאן כשאכל תרומה טמאה, דבעלמא אם אכל תרומה טמאה במזיד, צריך לשלם לכהן דמי עצים העומדים להסקה, אבל כאן כיון שאסור להסיק בפסח בחמץ, אינו שוה אפילו דמי עצים, ולכן פטור אפילו מדמי עצים.

¹ **וְז"ל הַמְּלֹאכֶ"שׁ "חֲמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפְלֵת וְכוּ** 'משמע דמתני' אפי' לר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה דדוקא לכתחלה בעינן שריפה אם הוא בעין אבל אם בדיעבד נפלה עליו מפולת אם היא גבוהה לכל הפחות שלשה טפחים כדמפ' רשב"ג מודה ר' יהודה דחשיב כמבוער כנלע"ד".

² **וְאִיתָא בְּגַמְ' "אִמֵר רַב חֲסֵדָא, וְצִרִיךְ שִׁיבְטֵל בַּלְבֹּר.** וכתב רש"י "שמה יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו". הרי מבואר מדבריו שמן התורה אין צריך אפילו ביטול דהוי כמבוער מן העולם לגמרי ואינו עובר בב"י וב"י, אלא מדרבנן צריך ביטול קודם שיגיע שעה ששית גזירה שמה יתפקח הגל בפסח ויתגלה שם החמץ ויעברו בב"י וב"י מן התורה אם לא שביטלו. וכן הוא דעת הר"ן בדף ט: ד"ה אמר רב חסדא.

וְדִין זֶה הוּבָא בַּמ"ב ס' תל"ג ט"ק ל"ח, וז"ל "מבטלו בלבו - והבטול הוא מדרבנן שמה יפקח הגל במועד ויעבור על כל יראה אבל מדאורייתא אינו עובר כלל דדוקא להטמין בידים אסור מדאורייתא אבל הכא כיון שממילא נפל עליו הגל אינו עובר. וי"א דמדאורייתא מחויב לבטלו דאל"כ אע"פ שאין דעתו כלל לפקח הגל במועד מ"מ עובר משום לא ימצא כמו במטמין לכתחלה ולדידהו אם לא בטלו עד לאחר זמן איסורו חייב לפקח הגל לבערו כיון שאינו ברשותו לבטלו. אכן אם נפל עליו גל גדול שא"א לפקח והוא אבוד ממנו ומכל אדם לכו"ע מותר דלא קרינן ביה שלך".

³ **וְז"ל הַרְמַב"ם בַּפִּיה"מ "וְרִשְׁב"ג** לא בא לחלק אבל באר דין המפולת איך הוא".

⁴ **הֵינּוּ מַפְּלוֹת גְּבוּהָ כֹּל כִּי עַד שְׂאִין הַכֹּלֵב מֵרִיחַ רִיחַ הַחֲמֵץ,** ולא יבוא לחטטו ולהוציאו משום, ולכן הוי כמבוער מן העולם.

⁵ **וּפְרִש"י "שֶׁשֶׁגַּג בְּתְרוּמָה, וְאִפִּילוּ הִזִּיד בַּחֲמֵץ, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ"**.

⁶ **וְדִין זֶה יְלִיף מִדְּכֹתִיב (וּקְרָא כַּב, יד) "וּתְנֵן לְכַהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ",** היינו צריך לשלם לכהן "את הקדש" דבר הראוי להיות קודש, שאינו יכול לשלם לו המעות, אלא הפירות, והפירות נעשין תרומה, נמצא לאו לפי דמים משלם אלא לפי מדה משלם, הלכך לאו בתר דמים אזלינן.